

Stefan M. Krakowski

"Z badań nad historią, oświatą i kulturą", pod red. Jerzego Kukulskiego, Piotrków Trybunalski 2001 : [recenzja]

Piotrkowskie Zeszyty Historyczne 4, 268-270

2002

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

miejsce nazwisk tych osób należałoby raczej wstawić tytuł pewnego dzieła Mikołaja Gogola. Za karkołomny wręcz należy uznać, przy takim formacie książki, jej objętości i objętości poszczególnych części pracy, pomysł zamieszczenia przypisów na końcu rozdziałów. Ze wszech miar interesującym również wydaje się pomysł przerzucenia niektórych czynności wydawniczych na autora (Indeks nazw osobowych nie jest integralną częścią wydawnictwa – jest osobną broszurą i jak wskazuje jej pierwsza strona została wydana „nakładem autora”). Ponadto rozmiar czcionki i równie niedorzeczny pomysł druku na papierze koloru piasku pustyni sprawia, że czytanie biografii Stanisława Gierata, mimo jej niezaprzeczalnej wartości poznawczej, staje się z konieczności lekturą dla wytrwałych.

Arkadiusz Adamczyk

Z badań nad historią, oświatą i kulturą. Studia ofiarowane Ryszardowi W. Wołoszyńskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin i czterdziestą piątą pracy naukowej, pod redakcją Jerzego Kukulskiego, Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie, Piotrków Trybunalski 2001 ss. 499.

Profesor dr hab. Ryszard W. Wołoszyński jest znany z szerokich zainteresowań historycznych, poważnego dorobku naukowego oraz osiągnięć na polu dydaktyki i kształcenia młodych historyków. Dobrze więc się stało, że staraniem kierownictwa piotrkowskiego Instytutu Historii powstała książka – pod redakcją prof. dr. hab. Jerzego Kukulskiego, prorektora Akademii Świętokrzyskiej – dedykowana temuż zasłużonemu, i od dziesięcioleci związanego z Kielcami i Piotrkowem Trybunalskim, warszawskiemu Uczonemu. W tomie znajdujemy, poza biografią Jubilata i zestawem Jego publikacji, 31 artykułów obejmujących ponad trzystuletni okres dziejów nowożytnych i najnowszych – z dwoma wyjątkami dotyczącymi dziejów powszechnych – Polski. Łączy te teksty wspólne zainteresowanie autorów szeroko pojmowaną kulturą umysłową, wychowaniem i edukacją oraz fakt, że piszący wywodzą się z kręgu współpracowników, przyjaciół i uczniów Jubilata. Jest więc prezentowany tu zbiór opracowań swoistym zapisem klimatu intelektualnego i naukowego środowiska, w jakim pracuje – i który przecież współtworzy – Profesor Ryszard W. Wołoszyński. Jest też raportem o aktualnie prowadzonych – a z przyjemnością stwierdzam, że ciekawych i twórczych – badaniach naukowych.

W pierwszej części omawianego tomu znajdujemy, jak już wspomniałem, krótką i zarazem treściwą biografię zawodową profesora Ryszarda W. Wołoszyńskiego, napisaną przez Jana Górala, a także *Bibliografię prac...* opracowaną przez Patrycję Jakóbczyk-Adamczyk. Te nawzajem uzupełniające się teksty pozwalają nam poznać dorobek Uczonego i, między innymi, zrozumieć relacje pomiędzy jego podróżami zagranicznymi, a kolejnymi obszarami coraz to nowych zainteresowań intelektualnych. Potwierdza się tu prawda, że wojaże zagraniczne bywają dla naukowców silnym bodźcem dla wyteźzonej – oraz przynoszącej wymierne rezultaty – pracy. To po

pobycie we Francji Profesor Ryszard W. Wołoszyński opublikował książkę pt. *Polska w opiniach Francuzów...* a wyjazd na stypendium do Związku Radzieckiego umożliwił Mu napisanie monografii o polsko-rosyjskich związkach w naukach społecznych w latach 1801-1830.

W drugiej części tomu pomieszczone zostały liczne artykuły uszeregowane w układzie alfabetycznym, a nie – co zwykle przyjęte – w układzie chronologiczno-problemowym. Nie jestem pewien, czy wybrano tu rozwiązanie najszcześniejsze. Można było przecież wyodrębnić rozprawy poświęcone dziejom oświaty i wychowania autorstwa Elżbiety Borowieckiej, Witolda Chmielewskiego, Henryka Cudaka, Andrzeja Felchnera, Włodzimierza Goriszowskiego, Jana Juszcza, Piotra Kowolika, Stanisława Litaka, Alfreda Lutrzykowskiego, Adama Massalskiego, Michała Pindery i Anny Ritter – w osobną część książki! Odrębną też grupę stanowią przecież artykuły o sposobie widzenia i oceniania innych narodów przez podróżników i dyplomatów, a takich kilka w tej książce znajdziemy. W tym też dziale można pomieścić tekst Edwarda A. Mierzwę *Misja Sir Petera Wyche na dwór Michała Korybuta Wiśniowieckiego*, ciekawą lekturę chociażby ze względu na cytowane fragmenty źródeł. Nie znam kulis powstawania tegoż artykułu, ale sądzę, że jest on rezultatem zagranicznych wypraw Autora i potwierdzeniem prawidłowości, o której napisałem wcześniej.

Nic złego się nie stało, że w prezentowanej tu książce znalazło się kilka rozpraw tematycznie odległych od większości zawartych w niej artykułów. Jest przecież rzeczą wiadomą, i to właśnie widać w tym tomie, że w środowisku piotrkowskich historyków działa paru naukowców zajmujących się dziejami wojskowości – piszących dużo i w sposób kompetentny. Jeden z nich – profesor Czesław Grzelak – przedstawił tekst o organizacji armii Księstwa Warszawskiego w okresie sprzed wojny w 1809 roku, a profesor Andrzej Felchner napisał o wojskowym szkolnictwie w II Rzeczypospolitej.

W wydanym przez Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie tomie zwróci uwagę czytelnika rozprawka profesora Tadeusza Olejnika o życiu kulturalnym w Wieluniu okresu zaborów – wtedy prowincjonalnym mieście na zachodniej rubieży imperium rosyjskiego, którego mieszkańcy potrafili podtrzymać, co Autor dowiódł, własną – polską – odrębność. Na marginesie: Wieluń i Ziemia Wieluńska mają szczęście do własnych dziejopisów, że przypomnę tu chociażby równie wyśmienite opracowania Ryszarda Rosina i Wacława Szczygielskiego.

Przyznam, że zaniepokoiło mnie sformułowanie zawarte w artykule profesora Henryka Cudaka pt. *Funkcjonowanie Liceum Pedagogicznego w Wolborzu (Rys historyczny)*, a brzmiące: „Skrótowe i może zbyt ogólne potraktowanie treści mojego opracowania wynikają [tak w tekście – SMK] z braku w archiwach dokumentacji Liceum Pedagogicznego w Wolborzu”. Dziwi mnie, że zawieruszone dokumenty szkoły istniejącej przecież do niedawna, bo do 1967 r. Być może, że zaniedbanie to da się jeszcze naprawić i wierzę w przypadkowość oraz wyjątkowość tego stanu rzeczy.

Jak to bywa w tego rodzaju książkach posiadających tak liczne grono Autorów,

poszczególne artykuły różnią się literacką konwencją. Tu, przy przewadze wykładu ściśle naukowego, mamy również dobrego poziomu publicystykę – artykuł Arkadiusza Adamczyka o współczesnych poglądach na okoliczności śmierci generała Władysława Sikorskiego. Użyłem sformułowania „publicystyka”, bo w tym przypadku historyk zmuszony został do poruszania się po niebezpiecznym polu przypuszczeń i mniemań, bez możliwości skorzystania z ciągle utajnionych źródeł. Czytając tom *Z badań nad historią, oświatą i kulturą* trudno nie zatrzymać się też dłużej nad opracowaniem profesora Andrzeja Sepkowskiego pt. *Kontrowersje romantyczne*. Tym razem wchodzimy w obszar rozważań bywałych w nauce historycznej, ale przecież bliskich nauce o literaturze i – co cenne – filozofii.

Polecam także uwadze Czytelników artykuł profesora Jerzego Kukulskiego pt. *Miejsce wychowania w myśli politycznej Józefa Piłsudskiego* – obiektywną refleksję nad poglądami polityka, który do dzisiaj ma zarówno swoich żartowanych krytyków, jak i – użyjmy sformułowania Autora – wyznawców.

Podsumowując: wydano zbiór wartościowych artykułów ujętych w starannie wydanej i dobrze opracowanej redakcyjnie – w czym zasługa Jerzego Kukulskiego i Patrycji Jakóbczyk-Adamczyk – książce. Szkoda tylko, że nie znalazł się w niej żaden z tekstów Profesora Ryszarda W. Wołoszyńskiego. Było przecież z czego wybierać.

Stefan M. Krakowski

Uczeń i nowa humanistyka, pod. red. Marii Kujawskiej, Wydawnictwo Instytutu Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2000, ss. 274.

Od 1993 r. pod auspicjami Zakładu Dydaktyki Historii Instytutu Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu wydawane są publikacje, towarzyszące spotkaniom konferencyjnym i dotyczące, szeroko pojętej edukacji historycznej. Zbiór tekstów *Uczeń i nowa humanistyka* to ich kontynuacja. Tom poświęcono pamięci, zmarłego niedawno Profesora Jerzego Topolskiego. Ma on charakter interdyscyplinarny. Oprócz dydaktyków historii, autorami poszczególnych artykułów są przedstawiciele innych dziedzin humanistyki m.in.: psychologii, pedagogiki, historii historiografii, filologii polskiej, filozofii. Publikacja dotyczy roli ucznia w nowej, zreformowanej szkole. Podzielona została na cztery działy, dla których problem podmiotowości ucznia stał się kategorią porządkującą. Autorką wstępu jest profesor Maria Kujawska z Zakładu Dydaktyki Historii Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Wszystkie teksty zawarte w opracowaniu posiadają istotne znaczenie dla tego zagadnienia, niemniej jednak najciekawsze wydają się refleksje wymienionych poniżej autorów⁷.

---

⁷ W publikacji zawarto ponadto ciekawe artykuły m.in.: H. W ó j c i k - Ł a g a n, *Stare i nowe w kształceniu nauczycieli szkół średnich*, s. 35-44; H. M o n i o t, *Refleksje nad miejscem historii w edukacji humanistycznej: wyzwanie wieloznaczne, aktualne*, s. 63-72; I. S k ó